

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΤΖΑΡΟΣ
Ο ΎΜΝΟΣ ΕΙΣ
ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΤΖΑΡΟΣ

Ο ΨΑΥΤΙΣΤΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Χορωδία: Εργαστήρι Παλιάς Μουσικής

Ο **Βύρων Φιδής** γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη και άρχισε τις μουσικές σπουδές στο εκεί Κρατικό Ωδείο - Βαλκανόλλο με τον Μανώλη Καζαμπάκα και αργότερα θεωρήθηκε με τον Στέλιο Μιχαήλ. Σπούδασε τις σπουδές του θεατρικού, με υποτροφία του ΙΚΥ, στις Μουσικές Ακαδημίες της Βιέννης και του Ντόρτμουντ με τους Βλ. Ορφάκ, Α. Νοβάρκ και Σ. Μπένες. Το 1975 πήγε το δίκτυο του θεατρολόγου από τη Μουσική Ακαδημία της Βιέννης. Στην ίδια ομάδα εργάστηκε, παράλληλα από το 1973, στην περίπτωση τής διευθύνσεως ορχήστρας του Χ. Κιζιόφου, απ' όπου πήρε το δίκτυο από το 1977. Παρακολούθησε επίσης σπουδές με τους μαέστρους Μιχάλη Καρούδ (Βιέννη) και Ούμαρ Σούιερ (Μουσική Ακαδημία Βαϊμάρ).

Για την καλλιτεχνική του δράση η Ακαδημία Αθηνών τον επέλεξε το 1975 με το βραβείο «Σπύρου Μουσιτσίου». Έχει επίσης τιμηθεί από την Τράπεζα Ελλάδος και τη Δεξιά Έκθεση Θεσσαλονίκης. Για την προσφορά του στην ελληνική μουσική ερεύνηση ορίστηκε επίσημο μέλος της Ένωσης Ελλήνων Μουσουργών.

Ο Βύρων Φιδής ερασιμότητα ως σολίστ και ως μαέστρος με όλες τις ελληνικές συμφωνικές ορχήστρες, καθώς και με ξένα συγκροτήματα στην Ελλάδα (Φεστιβάλ Αθηνών, Δημήτρης Φεστιβάλ Κερκίρας, Ηρακλείου, κ.ά.) και στο εξωτερικό (Αυστρία, Γερμανία, Βέλγιο, Ιαπωνία, Πολωνία, Βραζιλία, Τσεχοσλοβακία, Βουλγαρία, Κύπρος κλπ.). Συνεργάστηκε επί πολλά χρόνια με την Εθνική Ορχήστρα και από το 1985, είναι μόνιμος μαέστρος της.

Έχει πραγματοποιήσει σειρά **Διώνων** με έργα των Καλομάρη, Πετρίδη, Παύλου, Σακαλιώτη, Βάρβηλη, Ευαγγελέτου, Σιαλιάνου, Ρίτα, Κωνσταντινίδη κ.ά.

Ο **Καρλ Γεροφάλης** γεννήθηκε στη Σάμο το 1942. Το 1968 πήγε το δίκτυο οσολίστ πάνω από το Εθνικό Ωδείο, Παρακολούθησε, στη συνέχεια, μαθήματα πάνω στην Μουσική Ακαδημία Μονατσίου του Σάλτσμπουργκ (1962 και 1963), στην Ακαδημία του Σαπτάορο της Καμπούλα της Ισπανίας (1964) και στη Μουσική Ακαδημία της Βιέννης, από την οποία πήρε δίκτυο οσολίστ πάνω το 1969. Είναι επίσης πτυχιούχος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Έχει τιμηθεί με το Πρώτο Βραβείο και Αριστεία Εξαιρετικής Επίδοσης του Εθνικού Ωδείου (1968), με το Πρώτο Βραβείο του Πανελληνίου Διαγωνισμού Νέων Επαγγελματιών Πάνου για το Έτος 20πν (1961) και με το βραβείο του Πανελληνίου Διαγωνισμού Νέων Μουσικών (1963). Το 1973 τιμήθηκε από την Ακαδημία Αθηνών με το βραβείο «Σπύρου Μουσιτσίου» για την όλη μουσική δραστηριότητά του.

Είναι διευθυντής και καλλιτεχνικός πάνω του Ωδείου Αθηνών. Ως οσολίστ έχει συμπεριλάβει με πλήθος ελληνικών και ξένων ορχηστρών και έχει δώσει πολλά ρεσιτάλ στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Αυστρία, Γαλλία, Ρουμανία, Πολωνία, Γιουγκοσλαβία, Κύπρος, Αίγυπτος, Σουρία).

Το **Εργαστήρι Παλιάς Μουσικής** ιδρύθηκε το 1980 από μια ομάδα με διάφορες σπουδές και αγάπη για τη μουσική του Μεσαίωνα, της Αναγέννησης και του Μπαρόκ, με σκοπό τη διάδοσή της στην Ελλάδα.

Πιάνο: Άρης Γαρουφαλής Διεύθυνση: Βύρων Φιδής

Πολύ σύντομα, οι έρυνες του Εργαστηρίου απλώνθηκαν και στον χώρο της ελληνικής μουσικής, ασφαλώς και, με τον θύσανη και ελληνική παράδοση μουσική, ιδιαίτερα για την εποχή της Τουρκοκρατίας, έχει ανακαλύψει και παρουσιάσει το άραιο διάφορων συνθέτων της διασποράς, όπως του Κωνσταντίνου Νικολαΐδου (1786-1841) και άλλων. Έχει πραγματοποιήσει πολλές συναυλίες καθώς και ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές. Πρόσφατα το Εργαστήρι σε συνεργασία με άλλους φορείς ίδρυσε το Ελληνικό Φεστιβάλ Μπαζ.

Το **Ελληνικό Πολιτιστικό Γραφείο** είναι μη κερδοσκοπική εταιρεία με σκοπό την ανάπτυξη και καλλιέργεια των Τεχνών, ιδιαίτερα της οσολής μουσικής και ακόμη πιο ειδικά της οσολής Ελληνικής μουσικής. Είναι η επίσημη της προστάσεως που ξεκίνησε ο διευθυντής του ΕΠΓ Χάρης Πολυπόπουλος το 1980 με την ίδρυση του Συλλόγου «Μανώλης Καλομάρης».

Για την προβατική της ελληνικής μουσικής, το Ελληνικό Πολιτιστικό Γραφείο έχει οργανώσει συναυλίες από τη Θεσσαλονίκη μέχρι το Ηράκλειο και από το Αιόνιο μέχρι το Τόκυο και έχει συνεργαστεί με κορυφαίους Έλληνες μαέστρους και οσολίστες και με οργανισμούς όπως η Οσολήτρια Φιλαρμονία του Αιόνιου, Η Ορχήστρα της Αυστριακής Ραδιοφωνίας, η Φιλαρμονική της Σόφιας και η Οσολήτρια της Ισπανικής Γκιουέρου. Έχει προβατική την ελληνική μουσική στο Ραδίοφωνο, στην Τηλεόραση και στον Τύπο, και έχει συνεργαστεί με πλήθος οργανισμών από το Υπουργείο Πολιτισμού, την ΕΡΤ και τον ΕΟΤ, μικρούς και μεγάλους δήμους της χώρας, στην Ένωση Ελλήνων Μουσουργών, τον ΣΜΥΚΟΑ, Ωδείο, Κορυθιάς κλπ., μέχρι το θρησκευτικό Συμβούλιο, την Ισπανική ΝΤΥ και τη Σοβιετική Γρασοκομείρ.

Εκπαιδευτική θέση στην προστάσει και προσφορά του Ελληνικού Πολιτιστικού Γραφείου κατέχουν οι διανοκί. Η εκπαίδευση στην οσολή μουσική ελληνικής μουσικής που υπάρχουν σήμερα οσολίζονται σε προπαιδευτικές του Ελληνικού Πολιτιστικού Γραφείου. Ανάμεσα τους η πρώτη προγράμματα ελληνικής όσολης που χαρακτηρίστηκε με ευνοϊκή σχολία από το έγκριο θρησκευτικό Γρασοκομείρ και το γερμανικό Ωδείο. Διο οσολίζονται της «Συμφωνίας της Αθηνών» του Μανώλη Καλομάρη με τη Φιλαρμονική της Σόφιας και την Ορχήστρα της Αυστριακής Ραδιοφωνίας, αντίστοιχα, το «Μυστήριο» του Γάβριλ Χρήστου καθώς και έργα Βρόντιου, Δραγατάκη, Πετρίδη και Σιαλιάνου με τη Φιλαρμονική της Νέας Υόρκης και τον Δημήτρη Μιτράκοπουλο.

Η Ανώνυμη Εταιρεία Μεταλλικών **ΒΕΣΤΙΑ ΠΑΡΑΣΣΩΩ** ιδρύθηκε το 1981 και, έχοντας συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη της ελληνικού ορχηστρικού πλοίου, είναι σήμερα η μεγαλύτερη εταιρεία παραγωγής βούξιν στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα.

Πιστεύουμε ότι η πολιτιστική δραστηριότητα μιας επιχειρήσεως δεν μπορεί να υπερτερεί της οικονομικής ή της κοινωνικής της προσφοράς, η εταιρεία ενισχύει σημαντικά την εκπόνηση έργων που αναφέρονται στη διαμόρφωση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και παρέλκονται. Ένα από τα έργα αυτά είναι ο διανοκός που κρατάει στο χέρι οσολ.

Στί γρωΐ εΐ-ζωα'· πο' δ'ήν | υο'· υί. Τῷ στα·|θ'εΐ δ'ήν θεο- με·

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΤΖΑΡΟΣ

Ο ΎΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

1795 Νοεμβρίου 18 – Εξακτιστή εν θράσος άρσων τον τμούν και ενταγής Κον Ιακώβου Χαλκοκασπίου Μάντζαρος, δόκτορος. [...] άπει ενήντησεν εις της τμίας Κας Ρεγγίνης Βασιλαρίας [...] υομώμυ γενναίως αυτού, ενεζήσαστο δε αυτό [...] και εκάλασε το όνομα αυτού Νικόλαος. Εγεννήθη το αυτό θράσος εις τις 26 παρ'αδ'ήντος μηνός Οκτωβρίου τον παρόντος χρόνου.

Έτσι καταχωρήθηκε στο βιβλίο της εκκλησίας των Αγίων Πατέρων της Κέρκυρας η πρώτη πληροφορία που έχουμε για τον συνθέτη του Εθνικού μας Ύμνου.

Ο Νικόλαος Χαλκοκασπίου Μάντζαρος καταγόταν από αρχοντική οικογένεια και ο σπουδασμένος στην Ιταλία πατέρας του ήταν δικαστικός. Πρώτοι του δασκάλοι μουσικής ήσαν η μητέρα του και οι αδελφοί Πογάιοι, τους οποίους ακολουθεί ο Μπαρμπαττί. Γύρω στα 1815 ο Μάντζαρος εκδίδει τα πρώτα του έργα και κατά την τριετία 1824-26 βρίσκεται στην Ιταλία, όπου σπουδάζει μουσική και συνδέεται με τον συνθέτη και παιδαγωγό Τοιγκαρέλλι, δάσκαλο του Ροσσίνι και του Μπελίνι. Χρόνια αργότερα, ο Τοιγκαρέλλι τον παρακαλεί να αναλάβει τη διεύθυνση της μουσικής σχολής (Conservatorio) της Νάπολης, πρόγραμμα που ο Μάντζαρος αρνείται, όπως και τη σχετική επίσημη πρόταση της αντίστοιχης Σχολής του Μιλάνου.

Επιστρέφοντας στην Κέρκυρα ο Μάντζαρος, γνωρίζει το έργο του Σολωμού και κάνει μια πρώτη μελοποίηση της «Φαρμακομένης».

Ο Διονύσιος Σολωμός είχε γεννηθεί στις 8 Απριλίου 1798 στη Ζάκυνθο από τη σχέση του κμώτου Νικόλαου Σολωμού με την υπηρέτρια του Άγγελική Νίκη, σχέση που κοινοποιήθηκε μια μόλις μέρα πριν από το θάνατο του πατέρα Σολωμού, το 1807. Η κοινοποίηση αυτή είχε σαν αποτέλεσμα να βρεθεί ο Διονύσιος, καθώς και τα άλλα του αδελφία, με μεγάλη περιουσία.

Σημαντική επίδραση στην εξέλιξη του Σολωμού είχε ο πρώτος του δάσκαλος, ο καθολικός παπάς Σάντο Ρόσσι, με τον οποίο έφυγε σε ηλικία εννέα χρόνων για να φοιτήσει σε σχολείο της Βενετίας. Συνέχισε στην Κρεμόνα και στο πανεπιστήμιο της Πάδιας και, γυρίζοντας το 1818 στη Ζάκυνθο, είναι ήδη επιτυχημένος ιταλόγλωσσος ποιητής. Τα πρώτα χρόνια του πίσω είναι γεμάτα διασκεδαστικές και καλοπέρασι, συνπαίρησι δίμας από τη μεγάλη ιδέα της ελληνικής ανεξαρτησίας και καθοριστική σημασία υ'ν' αυτόν (και, κυρίως, για τα ελληνικά γράμματα) έχει η επίσκεψη στη Ζάκυνθο του Σπυριδώνος Τρικούπη, ο οποίος τον πείθει ότι σκοπός του δεν πρέπει να είναι να γίνει άδελος ένας Ιταλός ποιητής, αλλά ο πρωτοπόρος της εθνικής ποίησης του Γένους που ανασταίνεται. Τον Μάιο του 1823, στον Λόφο του Στράνη, ο Διονύσιος Σολωμός γράφει τον «Ύμνον εις την Ελευθερίαν». Ο εθνικός μας ποιητής έχει γεννηθεί.

Ψυχικό τραύμα, που δάσπηξε όσο και η ζωή του, αποτέλεσε για τον Σολωμό το θέμα της μητέρας του, θέμα για το οποίο θα αντιμετώπιζε ανέναντο μακρόχρονης δίκες και το οποίο θα αλλοιώνει, τελικά, τον χαρακτήρα του. Γι' αυτό εγκαταλείπει, το 1828, την πατρίδα του για την Κέρκυρα.

Εκεί συνδέεται με τον Μάντζαρο. Πρόκειται για σχέση με ιδιαίτερη αμοιότητα και έντοση και φαίνεται πως η μελοποίηση του «Ύμνου» έγινε με στενή συνεργασία τους.

Ο Μάντζαρος διηγόταν πως «ο ποιητής [...] εργαζόδα και αυτός μετά τον φίλον μουσικοηγο. Βλέπων ο ποιητής ότι [...] οι νότες διαμνησάται την ιδέαν της ποιήσεως ανέλιγτο εις δάκρυα εκ της συγκινήσεως. Τότε ελαβήσθε ως ένταυτάς και ο μελοποιός και εις κλίον εμπνευστήσθε εθροκόλοισθες χρόνον. Τόσον ήτο μεγάλη η συγκίνησις μας, που τραυώσαμεν ότι δεν είμαθα εις την γην και κλειστές ο ένας καταπατάζομε τον άλλον».

Ο Σολωμός ήταν, σαν γνήσιος Ζακυνθινός, άριστος κιθαρωδός και συνθέτης να τραγουδάει τα ποιήματά του για να τους βρει το μέτρο. Ο Μάντζαρος, που

- 1 Διονύσιος Σολωμός, 1798-1857. Ελευθερία Ζάκυνθος Ιδρυτή Σολωμού.
- 2 Νικόλαος Χαλκοκασπίου Μάντζαρος, 1796-1872. Καλοκασπίου Επεισό Ιστορίας Μουσικής.
- 3 Ροσσίνι έκδοσις των σήμας του Ύμνου. Ελληνική μετολική μελέτησος, Μισοκλήν, 1825.
- 4 Πρώτη έκδοσις του μελοποιημένου Ύμνου. Αουβίον, 1873.
- 5 Χειρόγραφο του Μάντζαρος. Μουσείο Μπενάκη.

